

JUUL FILLIAERT EN HET CULTURELE FRONTLEVEN

NICO VAN CAMPENHOUT

Luc Filliaert, *Mijn oorlog. Juul Filliaert 1914-1918, journalist – uitgever – verzamelaar*

Gent, Academia Press, 2020, 151 pp., ISBN 9789401461856

Juul Filliaert (1890-1948) was, naar het woord van de Amerikaans-Britse auteur en Nobelprijswinnaar Literatuur Thomas Stearns (T.S.) Eliot (1888-1965), een “minor poet”. Hij publiceerde verdienstelijk journalistiek, essayistisch, creatief en historisch werk zonder echt hoge toppen te scheren. Zijn schrijverschap werd mede ge-

motiveerd en gestimuleerd door zijn flamingantisme, waartoe onder meer één van zijn intellectuele mentoren, de Vlaamsgezinde priester Cyriel Delaere (1861-1917), hem had geïnspireerd.

Filliaerts archief wordt bewaard en beheerd door één van zijn kleinzonen, Luc Filliaert, die tijdens het voorbije decennium diverse initiatieven opzette om het leven en werk van zijn grootvader de belangstelling en de bekendheid te bezorgen die zij verdienen. Het meest recente project is de tentoonstelling *Mijn oorlog. Juul Filliaert 1914-1918, journalist - uitgever - verzamelaar*, die nog tot 5 september 2021 loopt in het Bezoekerscentrum Westfront in Nieuwpoort, dat zich bevindt onder het memoriaal voor koning Albert I (1875-1934) met het ruitersstandbeeld van oud-strijder en beeldhouwer Karel Aubroeck (1894-1986). Tegelijk werd een gelijknamige, fraai vorm gegeven en overvloedig geïllustreerde historische monografie uitgebracht. De Nieuwpoortse burgemeester Geert Vanden Broucke, een voormalige leraar plastische opvoeding, vat het opzet van de tentoonstelling en de publicatie even beknopt als correct samen: de *“belangrijke en vooral vergeten rol in het culturele frontleven”* die Juul Filliaert speelde als *“journalist, uitgever, boekhandelaar en verzamelaar”* onder de aandacht brengen.

Filliaert, die na de verwoesting van zijn geboortestad Nieuwpoort bij het begin van de Eerste Wereldoorlog naar De Panne vluchtte, bleef er wonen tot na de Wapenstilstand. Hij werd er medewerker en al snel redactiesecretaris van de oorlogskrant *De Belgische Standaard* van kapucijnerpater Idelfons Peeters (1886-1929), waarin *“het Vlaamse gevoel zich stevig omarmd voelde door de Belgische werkelijkheid”*. Filliaert, die door familiale omstandigheden alleen de toenmalige lagere cyclus van de middelba-

re school had doorlopen, kwam er terecht in het (intellectuele) milieu van en rond Marie-Elisabeth Belpaire (1853-1948), waar hij tal van flamingantische coryfeeën ontmoette. Een aantal van hen engageerde zich geleidelijk meer en meer in de snel radicaliserende Frontbeweging, terwijl anderen een meer pragmatische Vlaamsgezinde lijn aanhielden. Gaandeweg ontstond bijgevolg in en rond de krant een ‘richtingenstrijd’ die vooruit liep op de naoorlogse spanningen tussen anti-Belgische Vlaams-nationalisten en (katholieke) Vlaamsgezinden voor wie Vlaanderen en België geen onverzoenbare entiteiten behoeften te zijn. Filliaert bleef in contact met beide groepen. Het *“lot van de loopgrachten”* bleef hem door *“een chronische middenoorontsteking”* bespaard.

Filliaert, een (culturele) organisator met commerciële feeling, was in 1916 en 1917 van dichtbij betrokken bij de realisatie van twee tentoonstellingen met beeldende kunstenaars aan het IJzerfront, die werden opgezet door de kring rond *De Belgische Standaard* en waarmee hij de basis legde van zijn persoonlijke kunstcollectie. Vooral uit deze en andere verzamelingen van de familie worden in deze uitstekend gedocumenteerde en boeiende tentoonstelling rond Juul Filliaert schilderijen, tekeningen en grafiek uit de Eerste Wereldoorlog getoond van onder meer de Belgische oorlogsvrijwilligers en beeldende kunstenaars Achille Van Sassenbroeck (1886-1979) en Jos Verdegem (1897-1979) en van hun later tot Belg genaturaliseerde Nederlandse vakgenoot Anne-Pierre De Kat (1881-1968). Het was niet toevallig dat precies deze drie vanaf de jaren 1920 een behoorlijke naam en faam zouden verwerven, want al tijdens de oorlogsjaren overtrof hun artistieke kwaliteit die van hun mede-exposanten. Hoewel zij alle drie figuratief schilderden, lieten zij zich ook nadrukkelijk inspireren door eigentijdse

modernismen zoals het kubisme en het expressionisme. Dat zou hun gehele loopbaan in meerdere of mindere mate zo blijven.

Vanuit het netwerk dat hij ondertussen had uitgebouwd, fungeerde hij bovendien als beheerder-uitbater van De Belgische Boekhandel in De Panne en was hij de initiatiefnemer voor het kortstondige uitgeverijproject *Altijd leven*. Een redacteurschap bij de vanaf 1919 verschijnende Vlaamsgezinde katholieke krant *De Standaard*, waarvoor hij al in 1914 had gesolliciteerd, kwam er niet, maar hij werd wel één van de correspondenten voor de kuststreek van het blad. Intussen was de voormalige boekhouder zelfstandig verzekeringsmakelaar geworden en werkte hij tot 1930 tegelijk bij de Rechtbank voor Oorlogsschade, eerst in Veurne en later in Ieper.

Het boek *Mijn oorlog* eindigt héél abrupt en zonder veel tekst of uitleg met het relaas van de incidentrijke onthulling van een oorlogsmonument in Nieuwpoort in augustus 1925. Voor de tumultueuze fricties tussen aanwezigen die bij deze gelegenheid de *Brabançonne* prefereerden dan wel de voorkeur gaven aan *De Vlaamse Leeuw* werd Filliaert vanuit bepaalde kringen met de vinger gewezen. Twee andere kleine manco's van dit (kunst)boek zijn het ontbreken van biografische gegevens omtrent Juul Filliaert na 1925 en het af en toe ietwat gezwollen taalgebruik van de auteur, allicht onder de invloed van de intensieve en herhaalde lectuur van de teksten van zijn grootvader.

Juul Filliaert publiceerde tijdens de jaren 1930 en 1940 dichtwerk en vooral regionaalhistorische studies. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij, zoals in 1914-1918, onder andere actief als curator van tentoonstellingen. Doordat dat gebeurde in het kader van het door de bezetter gestuurde

en gesuperviseerde cultuurbeleid van de provincie West-Vlaanderen, werd Filliaert in 1944 enige tijd geïnterneerd. Hij kreeg echter al spoedig eerherstel, maar overleed enkele jaren later op 58-jarige leeftijd.